

Bouwsteen voor Overijssels plattelandsbeleid

door Bettina B. Bock en Jolien Klok (WUR)

Voorwoord

Bettina B. Bock is persoonlijke hoogleraar aan de Wageningen Universiteit waar ze zich richt op vraagstukken rondom inclusieve plattelandsontwikkeling, sociale innovatie en duurzame landbouw. Ze is daarnaast bijzonder hoogleraar Bevolkingsdaling en Leefbaarheid voor Noord-Nederland aan de Rijksuniversiteit Groningen. Jolien Klok is onderzoeker en docent aan de Wageningen Universiteit. Zij verricht onderzoek op het gebied van migratie, leefbaarheid van het platteland en duurzame landbouw.

1. Inleiding

Overijssel is een provincie met veel landelijk gebied. Natuurlijk; er zijn ook steden en volgens sommigen vormt Zwolle intussen de uiterste schil van de Randstad. Maar wie door Overijssel rijdt, fietst of wandelt zal vooral veel dorpen, landgoederen en boerderijen zien. De provincie Overijssel is trots op haar platteland. Ze heeft er de afgelopen jaren veel aandacht aan besteed om de toekomstkracht van het platteland te versterken oftewel 'het platteland in positie te brengen'. Nu is het tijd om na te denken over wat we kunnen leren van de ervaringen en welke inzichten we mee kunnen nemen in de ontwikkeling van het plattelandsbeleid van morgen.

Dat is wat dit essay beoogt te doen: reflecteren op de urgente vraagstukken van het Overijsselse platteland, aangeven wat de Overijsselse aanpak kenmerkt, welke ervaringen ermee zijn opgedaan en hoe deze ervaringen het nieuwe Nationaal en Provinciaal Programma voor het Landelijk Gebied kunnen inspireren. Het essay heeft uitdrukkelijk niet de pretentie een formele evaluatie te vervangen. Maar het steunt op meer dan zomaar wat gedachten. We hebben beleidsdocumenten bestudeerd en gesprekken gevoerd met tien Overijsselaars die bij het programma waren betrokken: als provinciale of gemeentelijke bestuurder, als medewerker van een dorpsbelangenorganisatie, als indiener van subsidievoorstellen of als adviseur en ondersteuner van dorpsinitiatieven.

Bij het opstellen van dit stuk hebben we ook gebruik gemaakt van onze ervaringen tijdens allerlei ontmoetingen met deelnemers uit het bestuur en de praktijk. Denk daarbij aan indrukken die we hebben opgedaan bij de organisatie van dorpssscholen en het ontwerpen van het empowerment document voor initiatieven (zie Koen Salemink) of het samenstellen van de dorpendatabase (Mijn Dorp in Overijssel). Dat het van belang is om in het prachtige Overijsselse platteland te blijven investeren, behoeft geen betoog. Wel is het belangrijk om na te denken op welke manier. Met dit essay verkennen we welke elementen van het Programma Leefbaar Platteland hun waarde hebben bewezen. Zo pogen we aan te geven wat de Overijsselse bouwsteen is die het fundament zou moeten vormen voor toekomstig beleid.

2. De uitdagingen voor het Overijsselse platteland

In de media is de transitie van de landbouw ongetwijfeld het meest actuele vraagstuk van het Overijsselse platteland. Naast te hoge stikstofemissies in de buurt van natuurgebieden - met name aan de Nederlands-Duits grens - spelen er problemen rondom waterbeheer en verdroging die niet alleen de natuur, maar ook de agrarische bedrijfsvoering raken. Op dit moment zijn deze vraagstukken geen onderdeel van het leefbaarheidsbeleid dat hier centraal staat. In de toekomst gaat dit wellicht veranderen en daarom is het belangrijk om de reikwijdte van de uitdagingen hier al te schetsen. De analyse van de stand van zaken in 2020 geeft aan dat het Overijsselse landelijk gebied er relatief goed voorstaat. De conclusie was toen de volgende:

Het gaat goed met het Overijsselse platteland. Mensen wonen en werken er doorgaans met plezier. De hoge kwaliteit van de natuurlijke leefomgeving speelt daarbij een belangrijke rol, evenals de sterke sociale samenhang die veel lokale gemeenschappen kenmerkt. Echter, de situatie per gebied en per dorp verschilt. Ook liggen er uitdagingen voor de toekomst. Kan de school open blijven? Rijdt de streekbus de komende jaren nog? En is het nog wel mogelijk om een goede baan te vinden? Bij de uitdagingen op het Overijsselse platteland gaat het om niets minder dan de kwaliteit van de materiële en concrete levensomstandigheden van de bevolking, zoals economie en werkgelegenheid, voorzieningen en de beschikbaarheid daarvan, toegang tot onderwijs, zorg en openbaar vervoer, passende woonruimte en de natuurlijke leefomgeving (bron 1).

Uit de gesprekken die we in het najaar van 2022 hebben gevoerd, spreekt de zorg om zowel de huidige kwaliteit van leven als de leefbaarheid van het platteland van morgen. Men wijst er op dat de bevolking in het landelijk gebied uit balans dreigt te raken door het wegtrekken van jongeren en de voortzettende veroudering met grote gevolgen voor het aantal arbeidskrachten, mantelzorgers en vrijwilligers. Het is belangrijk volgens de geïnterviewden om de bereikbaarheid van voorzieningen veilig te stellen zoals scholen, winkels en dorpshuizen. Ook de beschikbaarheid van betaalbare woningen voor jong en oud baart menigeen zorgen. Daarnaast onderstrepen velen

Uit de gesprekken die we in het najaar van 2022 hebben gevoerd, spreekt de zorg om zowel de huidige kwaliteit van leven als de leefbaarheid van het platteland van morgen.

de noodzaak om de zelfredzaamheid van gemeenschappen op peil te houden, omdat men verwacht dat het steeds belangrijker zal worden dat inwoners zelf in actie komen. Men vindt het daarom essentieel om het eigen initiatief van dorpsgemeenschappen te blijven ondersteunen en versterken. Verder vinden sommige gesprekspartners dat de toekomst van de agrarische sector aandacht verdient. Daarbij wijzen ze op het belang van nieuwe verdienmodellen voor boeren die het mogelijk maken om natuur en landbouw te verbinden.

De breedte van de uitdagingen voor het Overijsselse platteland wordt dus gedeeld. Daarbij maakt men veelal onderscheid tussen leefbaarheidsbeleid gericht op dorpen, en landbouw- en natuurbelief gericht op het buitengebied. In de gesprekken vraagt slechts een enkeling om aandacht voor de leefbaarheid van het buitengebied en de relevantie van vraagstukken zoals eenzaamheid en veiligheid. Opvallend is ook dat ondernemers (in dorpen en het buitengebied) nauwelijks onderwerp van gesprek zijn. Hetzelfde geldt voor de relatie tussen stad en platteland.

3. Het Overijsselse beleid: doelen en instrumenten

De meest genoemde uitdagingen weerspiegelen de focus van het Programma Leefbaar Platteland dat zich nadrukkelijk richt op de inwoners van dorpen, en het versterken van de kracht van dorpsgemeenschappen. Het is een bewuste keuze om de sociale vitaliteit van dorpen centraal te stellen. Of, zoals verwoord in het voorstel aan de Staten (nr. 2020/100879), het doel van het programma Leefbaar Platteland is:

Een krachtig, zelfbewust en toekomstbestendig platteland. Een platteland waar sociale kwaliteit, ruimtelijke kwaliteit en lokale bestuurskracht zich in harmonie tot elkaar verhouden. Dit zijn dorpen die weten hoe ze er nu voor staan en weten wat nodig is om ook in de toekomst leefbaar te zijn. En tot slot dorpen die in staat zijn deze toekomstbestendigheid te realiseren.

Om aan het bereiken van deze doelstelling bij te dragen heeft men een programma ontwikkeld met de volgende drie kernelementen:

1. Het bij elkaar brengen van wetenschappelijke en lokale kennis
2. Het opbouwen van een netwerk met kennisdeling en co-creatie
3. Het steunen van initiatieven van onderop

Zo heeft het provinciale team Leefbaar Platteland drie wetenschappers uitgenodigd om het programma te ondersteunen met advies en reflectie. Op basis van hun bevindingen zijn nieuwe activiteiten opgezet – waaronder de dorpsscholen – waarin inwoners, bestuurders en wetenschappers kennis en ervaringen uitwisselen rondom prangende thema's. Daaronder waren thema's als betaalbaar blijven wonen in het eigen dorp, het tekort aan vrijwilligers en de problemen waar dorpshuizen tegen aanlopen. De dorpsscholen zijn verder bedoeld om de bestaande netwerken uit te breiden en te versterken. Voor dit doel heeft het provinciale team ook een aantal andere bijeenkomsten georganiseerd, zoals thematische presentaties voor belanghebbenden en avonden voor raadsleden.

Daarnaast is er overlegd met organisaties zoals de Overijsselse Vereniging voor Krachtige Kernen (OVKK), die als dorpsbelangenorganisatie een belangrijke netwerkfunctie vervult. De bijeenkomsten maakten het mogelijk om samen vast te stellen waar de kansen en knelpunten liggen voor een veerkrachtig Overijssels platteland. Naast de stimulering van netwerken via fysieke bijeenkomsten is een online dorpendatabase in ontwikkeling, die het dorpen makkelijker moet maken om kennis te nemen van oplossingen die andere dorpen voor vergelijkbare vraagstukken hebben gevonden; dorpen leren zo van dorpen. Binnenkort zal men kunnen neuzen in de dorpsprofielen die niet alleen een overzicht bieden van feitelijke kenmerken – de facts’ en ‘figures – maar ook inzicht bieden in de ervaren identiteit; de ‘feelings’.

De stimuleringsregeling voor bewonersinitiatieven is wellicht het meest bekende onderdeel van het Programma Leefbaar Platteland. De regeling bood drie miljoen euro subsidie voor het realiseren van allerlei dorpsprojecten. Begin december 2022 zijn 56 van de 71 ingediende voorstellen goedgekeurd. De voorstellen zijn afkomstig uit vrijwel alle gemeenten in West-Overijssel en Twente, al zijn er meer projecten in sommige gemeenten en regio's dan in andere (bron 2). Veel projecten hebben de ontwikkeling van een dorpsvisie of toekomstplan ondersteund of de inrichting van een ontmoetingsruimte of multifunctioneel centrum. Ook de restauratie van cultureel erfgoed, zoals kerken, komt geregeld voor. De overheid heeft daarnaast veel tijd en moeite gestoken om het belang van leefbaarheid en het programma breed bekend te maken; er zijn bijeenkomsten in de regio georganiseerd (zoals inspiratiecolleges in het openluchttheater van Nijverdal en de al eerder genoemde dorpscholen), een website ontworpen en het Overijsselse huis-aan-huis magazine Jij & Overijssel is in een speciale editie 'Jij en Platteland' verspreid. Verder is er door Geert-Jan Lasche een documentaire, podcast en online talkshow geproduceerd. De provincie was ook gastvrouw van het Plattelandsparlement 2022 en heeft binnen het provinciehuis een eigen interne dorpschool en 'maand van het platteland' georganiseerd. Volgens het projectteam heeft dat bij alle afdelingen van de provincie in belangrijke mate bijgedragen aan meer kennis over, en binding met het Overijsselse platteland.

4. Ervaringen van gesprekspartners met het gevoerde beleid

Het Programma Leefbaar Platteland is positief ontvangen. De geïnterviewden zijn blij met de aandacht voor het platteland en de focus binnen het programma op dorpen. Men ziet daarin erkenning voor het belang van het landelijk gebied en voelt zich gezien en gewaardeerd als actieve 'plattelander'. Men is vol lof voor de aandacht en betrokkenheid van de provincie en de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het team. De flexibele en laagdrempelige inrichting van het stimuleringsfonds is eveneens gewaardeerd. Het vertrekpunt waren de initiatieven die dorpen zelf aandroegen, in plaats van vooraf en door de provincie zelf gedefinieerde thema's. Door de steun voor het ontwikkelen van een dorpsvisie en andere relatief kleinschalige

initiatieven ziet men het belang van de sociale dynamiek in dorpen bekrachtigd. Daarbij waardeert men de bereidheid van de provincie om mee te denken zonder dat het gevoel bestaat dat ze “de boel wil overnemen”.

Maar natuurlijk was er niet alleen lof. Zo liepen sommigen tegen de verkokering van de provincie aan en de in hun ogen beperkte reikwijdte en opzet van het programma Leefbaar Platteland. Zij vragen om een visie op de toekomst van het platteland als geheel met aandacht voor klimaat, energie en landbouw en de ontwikkeling van een gebiedsgerichte aanpak waarin zowel dorpen als het buitengebied betrokken worden. “Leefbaar Platteland is te klein gemaakt tot een ‘leuke burgerinitiatieveninstelling’”. Belangrijk is ook de vaststelling dat er geen aandacht was voor de leefbaarheid van inwoners die níet in de dorpen wonen. Anderen wijzen op het belang van meer samenwerking tussen de provincie en de gemeenten waartoe de dorpen en het buitengebied behoren en met andere organisaties die op het platteland actief zijn, zoals de Overijsselse Vereniging van Krachtige Kernen. De mens zou wel centraal moeten blijven staan met ruimte voor en waardering van de bijdrage van inwoners – zonder vrijwilligers te overvragen.

Velen roepen tevens op tot een meer evenwichtige verdeling van de stimuleringsmiddelen uit het programma. Men merkt op dat veel aanvragen afkomstig zijn van de ‘usual suspects’: dorpen in Overijssel die al als actief bekend staan en al geruime tijd gebruik maken van allerlei subsidies. Voor de toekomst ziet men graag meer aandacht en zorg voor dorpen en groepen die de weg naar dergelijke regelingen moeilijk lijken te vinden, en voor inwoners in het buitengebied en hun kwaliteit van leven.

Voor de toekomst ziet men graag
meer aandacht en zorg voor dorpen
en groepen die de weg naar dergelijke
regelingen moeilijk lijken te vinden, en
voor inwoners in het buitengebied en
hun kwaliteit van leven.

5. De bouwsteen voor het Overijsselse plattelandsbeleid

Als wetenschappers maakten we geen deel uit van het beleidsteam Leefbaar Platteland. Om kritisch te kunnen blijven kijken is het immers zaak om op enige afstand te blijven van de weerbarstige beleidspraktijk. Tegelijkertijd hebben we gepoogd om naast kennis van feiten een gevoel te ontwikkelen voor hoe de betrokkenen de uitvoering van het programma hebben ervaren.

Wat daarbij keer op keer terugkomt is de actieve rol van de provincie in het programma Leefbaar Platteland. Het programma was er niet alleen op papier – het was er in de dorpen, in de gesprekken op locatie, in de uitnodigingen om bij elkaar te komen. Nadere analyse van wat deelnemers zo waarderen aan het programma, wijst op de volgende wezenlijke kenmerken van de nieuwe Overijsselse aanpak:

- Tijd vrij maken om naar **de dorpsbewoners toe te gaan** en te luisteren naar hun ideeën en plannen.
- Als provincie zelf de **handen uit de mouwen** steken om vervolg gesprekken te organiseren of adviseurs in te schakelen.
- **Bemiddelen** tussen initiatiefnemers en gemeenten als men er alleen niet goed uitkomt.

Het is deze proactieve en aandachtige aanpak die vertrouwen heeft gewekt en het programma geloofwaardigheid heeft gegeven. Er is een alliantie gevormd waarin diegenen die we gesproken hebben zich als essentiële actoren gerespecteerd voelen.

De manier waarop de stimuleringsregeling is uitgevoerd heeft dat beeld bevestigd. “Er is aandacht voor wat voor ons als dorp belangrijk is. We zijn gesteund in onze aanpak”. Niet altijd is dat van meet af aan gelukt, en soms heeft het stevige gesprekken gevergd tussen vertegenwoordigers van lokale gemeenschappen enerzijds en de provincie anderzijds. Maar in veel van de gesteunde projecten zijn de dorpen aan zet geweest en is er gezocht naar oplossingen zonder alles dicht te timmeren met regels. Die praktijk van handelen waar de vraag leidend is en niet de regeling maakt indruk. Ook dat is zonder twijfel een essentieel element van de Overijsselse aanpak.

Het projectteam omschrijft het bovenstaande als elementen van een “nieuwe bestuursstijl” die zij doorslaggevend acht voor het succes van het programma. En het is zeker waar dat de mate waarin men aandacht gaf, betrokkenheid en inzet toonde en bereikbaar was voor vragen vanuit de dorpen gewaardeerd is en de harten van de betrokken partijen heeft gewonnen. Het is volgens ons niet dé bouwsteen, maar wel het cement dat de steen op zijn plek houdt en de provincie omtrent leefbaarheid gezag heeft gegeven.

De ware bouwsteen voor het Overijssel platteland is in onze ogen het denken en handelen vanuit een gezamenlijk belang, en het appel aan de gedeelde liefde en zorg voor de toekomst van het Overijsselse platteland. Het is niet alleen een beleidsprogramma met mooie intenties, een doorwrochte beleidstheorie, passende instrumenten, smart geformuleerde doelen en formele evaluaties. Alhoewel relatief klein in middelen en smal in focus maakt het programma verschil doordat het leeft, meebeweegt met de behoeften van bewoners, bruggen bouwt tussen bestuurslagen en ruimte zoekt in regelingen waar de realiteit erom vraagt. Het levendige zit ook in de lerende aanpak, waarin men durft te experimenteren en al doende bij te stellen op basis van nieuwe inzichten, de ervaringen van de betrokkenen en wetenschappelijke observaties. Oftewel: de op papier vastgelegde intentie omzet in de praktijk, met fysieke aanwezigheid en bereikbaarheid van het provinciale team en een actieve inzet om steun te verlenen daar waar dat nodig is in de leefwereld van alledag.

“Er is aandacht voor wat voor ons als dorp belangrijk is. We zijn gesteund in onze aanpak”

6. Aanbevelingen voor een Overijsselse aanpak in het Programma Landelijk Gebied

Het programmateam wil het beleid graag voortzetten nu de relevantie van leefbaarheid van het platteland steeds breder wordt gedeeld, ook binnen het Nationale en Provinciale Programma Landelijk Gebied. Leefbaarheid moet niet de sluitpost worden van de transitie van het landelijk gebied – leefbaarheid is immers het fundament voor vitaliteit. Initiatieven voor leefbaarheid zorgen voor draagvlak en daadkracht bij de bevolking en bieden kansen om bruggen te bouwen tussen de verschillende opgaven.

Het is wel zaak om het perspectief op leefbaarheid te verbreden met aandacht voor inwoners uit dorpen én het buitengebied, bewoners én ondernemers, overheidspartijen én maatschappelijke organisaties. Eén van de lessen die we uit het Overijsselse Programma Leefbaar Platteland kunnen trekken is dat de scherpe focus belangrijke thema's en actoren uitsloot. Nu is het verstandig om de gordijnen open te trekken naar het hele platteland en alle mensen die daar wonen. Dat maakt de problematiek complexer, maar sluit tegelijkertijd beter aan bij de realiteit van het dagelijks leven op het platteland. Boeren horen er immers ook als inwoners bij en vervullen op of naast hun agrarisch bedrijf allerlei functies in zorg en educatie, detailhandel, toerisme en natuur- en landschapsbeheer. Ze werken vaak samen met andere ondernemers, ontvangen klanten op hun bedrijf en zijn als burens, vrienden en familie onderdeel van dorpsgemeenschappen. Dorpelingen en boeren hebben elkaar bovendien nodig, bijvoorbeeld omdat de laatstgenoemde groep weilanden ter beschikking stelt voor de organisatie van lokale evenementen. En vergeet de boerenwinkels niet die toegang bieden tot lokaal voedsel!

De wederzijdse afhankelijkheid geldt ook voor niet-agrarische ondernemers (die vaak als sponsor van een lokale vereniging optreden, zoals de plaatselijke voetbalclub) en de inwoners die op het platteland niet alleen wonen, maar ook als vrijwilliger, leraar, buschauffeur, ondernemer, verpleegkundige en ambtenaar (m/v) actief zijn. Die vermenging van rollen is van oudsher kenmerkend voor het landelijke

gebied. Het zorgt ervoor dat je elkaar veelvuldig tegenkomt ("in een dorp zie je weinig veel, in een stad veel mensen weinig") en zodoende weet van elkaars perspectieven op de werkelijkheid. Men kan van mening en belang verschillen, maar er is vaak ook iets wat bindt en verbindt namelijk het feit dat men deel uitmaakt van dezelfde lokale gemeenschap. Dit 'ons kent ons'-gevoel kan een groot voordeel zijn in de gebiedsgerichte aanpak van het Programma Landelijk Gebied.

Elkaar kennen maakt het makkelijker om in gesprek te gaan want elkaar benaderen als buur en collega-ondernemer kan de weg vrij maken om te zoeken naar nieuwe mogelijkheden tot samenwerking; elkaar iets gunnen vergt enig vertrouwen, maar kan ook de basis vormen voor compromissen. Dat pleit voor de voortzetting van de proactieve en aandachtige Overijsselse aanpak van het platteland die ruimte biedt aan het eigen initiatief. Het kan tevens als inspiratie dienen voor andere provincies en het Rijk.

Er is nog veel onduidelijkheid over het Nationale en Provinciale Programma Landelijk Gebied. Dat maakt het moeilijk om specifieke aanbevelingen te doen. Omdat we het belangrijk vinden dat de goede ervaringen met het programma Leefbaar Platteland niet verloren gaan, doen we toch een poging.

A. Breng alle plattelandsbewoners in positie

1. Blijf investeren in de daadkracht van de bewoners van het platteland en faciliteer hun eigen initiatief;
2. Bied ondersteuning bij visievorming maar ook bij de uitvoering van de gemaakte plannen zodat de gewonnen daadkracht niet verloren gaat;
3. Kijk verder dan de dorpenbelangenorganisaties en betrek jongeren en ondernemers actief bij toekomstige programma's;
4. Trek de gordijnen open naar het buitengebied en stimuleer de samenwerking tussen agrarische en niet-agrarische ondernemers, boeren en burgers, stad en platteland;
5. Bezoek de dorpen die het programma nu minder wisten te bereiken en investeer gericht in hun organisatievermogen en daadkracht.

B. Werk hechter samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties

1. Investeer in het vermogen van gemeenten om de vitaliteit van hun dorpen en buitengebied actief te ondersteunen; denk bijvoorbeeld aan de oprichting van een netwerk van dorpscoördinatoren;
2. Stem af hoe provincie en gemeenten elkaar kunnen versterken in de ontwikkeling van gebiedsgericht beleid bijvoorbeeld via een gezamenlijke training;
3. Versterk de samenwerking met OVKK en geef hen een eigen rol in de organisatie van netwerkbijeenkomsten;
4. Breid de samenwerking uit naar andere belangrijke spelers op het platteland zoals de lokale actiegroepen rondom LEADER.

C. Geef het goede voorbeeld

1. Draag via overheidsopdrachten zelf actief bij aan een innovatieve, veerkrachtige en duurzame lokale economie en de ontwikkeling van nieuwe (agrarische) verdienmodellen. Bijvoorbeeld via het gebruik van natuur-inclusief geproduceerde regionale voedselproducten in de keukens en kantines van alle publieke instellingen, het gebruik van lokaal geproduceerde duurzame bouwmaterialen en het verlenen van opdrachten aan duurzaam opererende lokale ondernemers (bron 3);

2. Stimuleer andere Overijsselse overheden en (semipublieke) instellingen - zoals ziekenhuizen, ouderenzorg, culturele en educatieve instituten - om ook een dergelijk inkoopbeleid te ontwikkelen; dit zal tevens bijdragen meer samenwerking tussen stad en platteland (bron 4).
3. Geef in de ontwikkeling van generiek beleid aandacht aan de effecten op het platteland en voorkom onbedoeld negatieve effecten; zorg bijvoorbeeld bij de verstrekking van provinciale concessies voor het openbaar vervoer voor de blijvende bereikbaarheid van essentiële voorzieningen.

D. Blijf investeren in samenwerking vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid

1. Zet voort wat succesvol is gebleken: de proactieve, aandachtige en flexibele aanpak waarin ondersteuning is afgestemd op de specifieke groep en context;
2. Zorg voor een goed bereikbaar team van kundige adviseurs die er regelmatig op uittrekken en in gesprek gaan met plattelanders maar ook met instellingen en groepen die men nog weinig heeft gesproken zoals (o.a.) bedrijven, scholen, woningcorporaties, banken, jongeren, huisartsen, boerinnen (bron 5) die allen een belangrijke bijdrage leveren aan de vitaliteit en leefbaarheid van een gebied;
3. Organiseer – naast thematische dorpsscholen- bijeenkomsten waar de kruisbestuiving tussen nieuwe partners centraal staat, zoals boeren en burgers, agrarische en niet-agrarische ondernemers, stad en platteland (bron 6);
4. Blijf investeren in samenwerking tussen private en publiek actoren vanuit een gedeeld belang bij en zorg voor een vitaal Overijssels platteland.

Tot slot

Een gebiedsgerichte benadering kan alleen slagen op basis van gesprekken waarin een ieder bereid is van perspectief te wisselen, de wereld te bekijken door de ogen van de ander; waarin we accepteren dat de eigen belangen niet altijd prioriteit hebben maar erop kunnen vertrouwen dat er uiteindelijk ook naar ons wordt omgekeken. Gesprekken waarin we op zoek gaan naar wat er wel kan. Karel Smouter verwijst in een recent artikel in NRC naar wat professor John Keane 'possisme' noemt – het kijken naar wat wel kan. Dit in plaats van 'catastrofisme' – een houding die de blik vernauwt tot grootse oplossingen die op hun beurt weerstand oproepen en cynisme voeden (bron 7). Ook in het aangezicht van de grote noodzaak ons klimaat en de natuur te beschermen, mogen we het belang van draagvlak en democratie niet vergeten. Mensen moeten mee kunnen praten; niet óf we veranderen maar hóe we de transitie van het platteland vormgeven. Het raakt immers hun leefomgeving, hun thuis, hun leven. Dat vergt een zorgvuldig proces met ruimte voor maatwerk, gesprek en vertrouwen.

Het provinciale Programma Leefbaar Platteland heeft een goed begin gemaakt. Nu is het zaak de Overijsselse bouwsteen een prominente plek te geven in het gewelf van het Provinciale en Nationale Programma voor het Landelijk Gebied. Draagvlak voor de transitie van het platteland vraagt om een aandachtige overheid; een overheid die luistert, ruimte biedt voor de zorgen in dorpen en het buitengebied; een overheid die inwoners mee laat denken en mee laat praten over gezamenlijke oplossingen en nieuwe verbindingen; een overheid die zelf duurzamer opereert en actief bijdraagt aan een succesvolle transitie naar natuurinclusief samen leven en ondernemen. Het vraagt om een overheid die zich inzet voor compromissen tussen collectieve en individuele belangen, met het doel bij te dragen aan een vitale democratie en een leefbaar platteland.

Bronnen

- 1 <https://www.samenvoorelkaar.nl/thema/leefbaar-platteland/documenten/392-essays-leefbaar-platteland>, p. 5
- 2 Volgens het factsheet Programma Leefbaar Platteland uit het najaar van 2022 zijn er relatief veel voorstellen uit Dinkelland en Tubbergen (Twente) en uit Dalfsen, Olst-Wijhe, Raalte en Hardenberg (Salland). Van in totaal 71 aanvragen zijn begin december 56 goedgekeurd (79%).
- 3 Bijv. <https://vng.nl/sites/default/files/2021-04/voedselagenda-gemeente-groningen-2021-2023.pdf>
- 4 Zie voor regionaal voedsel bijv. <https://www.regiofoodvalley.nl/programma/regio-deal>
- 5 <https://www.vee-en-gewas.nl/artikel/455241-vrouwen-hebben-sleutelrol-in-stikstoftransitie/>
- 6 zie bijvoorbeeld <https://www.stimuland.nl/standaard/bewoners-springendal-en-dal-van-de-mosbeek-maken-zich-sterk-voor-leefbaarheid/>; <https://demelktapperij.nl/doemee-dialogoog-diners/>
- 7 <https://www.nrc.nl/nieuws/2022/11/11/kan-nederland-duurzame-doelen-halen-en-democratisch-blijven-2-a4147983>

